ה"חפץ חיים" על החשובה

הכותב ר' שמריהו, אחיו של רבי יוסף שלמה מזקנזון וצ"ל, שלמד עמו בראשית, סיפר את הקדמה המרגישה הלזו:

פעם, לפני מוצש"ק מצאתי את ה"חפץ חיים" יושב יחידי בחיכל הישיבה, וראיתי וקראו אל עצמו "ישע, ישע, הגיע כבר הזמן שתעשה תשובה! והוי על כך פעמים רבות בכבי קודש לב.

כך ה"חפץ חיים" שביעים אלה ורלקנו נר לעולמי עולמים. כאן אנו מביאים מהרהורותיו בענייני תשובה מאוסף עדויות של גדולי ישראל שקובצו בספר "שמיר עיני ישראל".

סדר תשובה שתיקן ה"חפץ חיים"

אירע מעשה נורא בסביבות העיירה ראדין, וכך הוה נעשה דהוה:

היו שני אחים שביהלו עסק בשותפות שנים רבות, והנה מהם שהיה קשה לב וחכיל גדול רימה את אחיו בעניני העסק במשך זמן רב, עד שהלה פשט את הרגל מרוב הפסדים שהיטלו אותו, וכעבור זמן קצר נפטר לבית עולמו מרוב צער ועגמת נפש, בהשאירו אחריו לאלמנה ויתומים רכים.

זאת הע"ל שבעיני גברים במויך ובששות אימתה מיתת אחיו, לא נעלמו זו מכך בכי הוא זה, והמשיך את שגרת היין כמימים ימימה.

והנה לאחר תקופת מה נזקק האח הרשעי הנ"ל, לעבור ניתוח מסויים לרגל עסקיו, ובשר בדו את היקר הזה לאחיו אל מול עיניו הנדהמות מות כמין דשות יד, ובהגיעו לאחר מכן לביתו גילה, שאחר מולדיו נחלה, ומרוב אמיתות לבו האכזר לא נתן אמילו רעיון לעשר בין העניים, וכנו הכביר מאוד בחדיו עד שאיו לאחר זמן קצר נפטר לבית עולמו בעודנו בדמי ימיו.

לאחר זמן קצר שוב היה עליו להוצות את היקר הנ"ל, ובם בעתם הזאת בשהיה שם בזה קרה לפניו במרוץ כמין דשות יד, והתבונן לבו- תו ראה שיוד אחד מילדיו נחלה מאוד, ודיניו לא שת לבו לב'האבן גם לזאת, ואחיו זמן קצר נפטר גם הלד זה, ושוב הלך מבעליו רשב על הארץ שבעה".

והנה לאחר זמן קצר שוב היה עליו להוצות את היקר הנ"ל, ובם בעתם הזאת בשהיה שם בזה קרה לפניו במרוץ כמין דשות יד, והתבונן לבו- תו ראה שיוד אחד מילדיו נחלה מאוד, ודיניו לא שת לבו לב'האבן גם לזאת, ואחיו זמן קצר נפטר גם הלד זה, ושוב הלך מבעליו רשב על הארץ שבעה".

רק עתה התעורר הלה מפשעתו העמוק והנשוא ויתחל ושאת חשיו, ונחשו ובא ראדין גה להודיע בפני החפץ חיים הקדוש, לירע מהי תשובה שעליו לעשות.

מרן החפץ חיים היה משתומם מאד ושאלם מלהכנס לעניינים שכאלה, וגרבים שהיו שנים אליו על עניינים כגון דא, של תיקון לעוגב- תיהם וכדומה, היה מפנה אותם לגדיל הדורות בעל המשנה ברורה, רבי מרדכי אשכנזי זצוק"ל, הנודע בשם ר' משל מלובלין שכיהן כרב בשני קהילות אלו בימי חייו, והיה אומר תמיה- בשני קהילות אלו בימי חייו, והיה אומר תמיה-

אודותיו, שבריק זה יכול לקחת על עצמו רבי רים כאלה, שהוא עם הרבה זכויות כיון שעשה ורבה בעלי תשובה וכו'. אולם, באותו זמן שוד גיע להחפץ חיים היהודי הנ"ל, בבר לא היה רבי מרדכי בין החיים, ולא היה לו אל מי לשלוח בעניין הזה בשום אופן, עד שהגאון רבי משה לנרינסקי זצ"ל, ראש הישיבה דראדין, שמע נושא ושיברא מפי אותו ברנש, ביקש הפציר בחפץ חיים שיכנס לעניין, והח"ח אכן נענה לב- קשתו.

לאחר ששמע את כל פרטי המעשה המזעזע, סידר לאותו אדם סדר תיקון שלם והוא: רבר ראשון, שעליו שהל לפרנס בכבוד את כל משפחת אחיו ובנשר ולפתן את כל ילדיו בבוא השה לכך. רבר שני - לותעניות תעניות בה"ב במשך שנה שלימה, וכמו כן לא לאבול בשר במשך תקופה מסויימת.

רגע של "אלול" במחיצת ה"חפץ חיים"

ויה"ג רבי אלחנ שוביה ויו זצ"ל, שהתור- פף בבל הנו וה"ח בשנות לימודיו בראדין, העלה על גבי הנתב מיסיונותיו את הקיאור ולהלה:

הגבי השיית, הביתי לראות את אחר מסלכי הישרה שקנו לעם ישראל - הסבא קדישא השפץ חיים הקדוש - ברגע אחר מרגעי הקי- הרותו והשתפכות נפשו אל מלך מלכי המל- כים הקדוש ברוך הוא.

היה זה שנים אחדות לפני המהלקותו, בבר קי אחר מימי חודש אלול, לאחר תפילת שחר ד"ית של המנין שהתפלל בביתו.

עיניו הקדושות היו צוצצות ולהוטות והוא כולו מרוכז, ישוב רגלו, ולאט לאט מלים, מספר ניחומים ממ"ק ומרחמות כלפי אש שלא מן עלמא הין, והקול הולך ומתגבר ומתחזק, וכר- בש את לבות הנוכחים ומסלא את כל ישותם.

וכה אלם מם"ק:

"יתר, אי מלכא אנא עי האידנא אמאי לא אתית לגבאי"?!?

(נשמם מושאל מהנבי בגישין, המסתרת על רבי יוחנן בן זכאי שהלך אל מושל רומי ושב- שלח עי' הקיסר לצוד על ירושלים עי-רותיה, זעין שערותיה נפא בעזה ומסרו על ירושלים, לבקש ממנו כמה בקשות. בשעה שבא לפני המושל בבה אלה רי' מלמה זי' "שלמה עלך אתיא לגבאי, ושמיה אתה שני חיוני שיתה, אתיא לגבאי, ושמיה אתה שני חיוני שיתה, האחר שאינני מלך ואתה קורא לי מלך. ועוד, אם מלך אנכי, עי קשה מרדע לא באת אלי?, ישיב במגגיית הגבי דף ג"ן ע"א.

והשמים זה של הבריסה עצמית, על מה שאי- נו קרוב דין למלך כל הארץ, חוד ובשנה בפיו הקדוש של הח"ח בגשע, אמאי לא אתית לגבי באי- התשמעים נדעו, וביצבות ביצבות נדלקים בלבותם, והשאלה נחדשת ונחקקת עמוק בלב, מה יזקה אם הם יישאלו ח"ו שאלה דומה בעלי תשובה וכו'. אולם, באותו זמן שוד גיע להחפץ חיים היהודי הנ"ל, בבר לא היה רבי מרדכי בין החיים, ולא היה לו אל מי לשלוח בעניין הזה בשום אופן, עד שהגאון רבי משה לנרינסקי זצ"ל, ראש הישיבה דראדין, שמע נושא ושיברא מפי אותו ברנש, ביקש הפציר בחפץ חיים שיכנס לעניין, והח"ח אכן נענה לב- קשתו.

לאחר ששמע את כל פרטי המעשה המזעזע, סידר לאותו אדם סדר תיקון שלם והוא: רבר ראשון, שעליו שהל לפרנס בכבוד את כל משפחת אחיו ובנשר ולפתן את כל ילדיו בבוא השה לכך. רבר שני - לותעניות תעניות בה"ב במשך שנה שלימה, וכמו כן לא לאבול בשר במשך תקופה מסויימת.

תשובה מועילה רק על עצם פעולת החטא

הגי"ר אברהם אדלר וצ"ל, תלמיד הישיבה דראדין כותב בספרו:

כפי ששמעתי מפ"ק של מרן בעל החפץ חיים וצ"ל, ודי תשובה תוכל להועיל במה שנוגע ל"דיך", היינו על עצם פעולת החטא, אבל מה שנוגע ל"חשבון", היינו השוכה שנמר- עה בזמן עשיית החטא, זה לא יתקן גם בתשר- בה.

והמביר זאת במשל, כי במכבסה של בגדים אפשר להעביר את הכתמים מהבגדים, אבל להשריך בגדים אין זה בכוחם. (ואולם בבעלי תשובה מאוהבה בבר אמרו חזל שזדונות נע- שות להם כזכויות).

התשובה חשבת את האדם למציאות אחרת

על ודגת קיום מצות ביבור אב של הגאון רבי ברוך בער ליטבזין וצ"ל, בפי שנהג באביו רבי שמואל וצ"ל, מפשר גדולות ונפלאות. רבי שמואל וצ"ל, מפשר גדולות ונפלאות. וכך כותב מקודבו רבי יצחק אדלשטין ז"ל - מוביר ישיבת קמנץ - בספרו שהר"ל על תול- דות רבי ברוך בער:

בהרשים האחרונים לימי חייו הלה אביו ונפל למשכב. רבי ברוך רב ישב אצלו ימים ולילות. מראגה לבריאותו של רבי ברוך רב, השקיעו מקרביו נאמצים עי שהסכים שאחר מבבי הישיבה ימלא את מקומו לשבת אצל מיטת אביו החולה.

לאחר שבל האמצעים להבריא את אביו מוך לין עלו בתוהו, והזקן, שהיה כבר בגיל שלמע- לה מבעדרות, שבק חיים לכל חי, ולשה דעתו של רבי ברוך הב, בהשתדלו את עצמו שלא מיפל באביו די הצורך, ושעשיו היה להורך עוד ימים עם היה מתעסק לו יותר.

בשיר של רבי ברוך דב זצוק עלי עפר רחמיו- כה של נפש וסכנת היתה צפויה לבריאותו, עד שבאחר הימים נזדמן לאשפוה בילנא עם החפץ חיים וצ"ל.

ה"ח נתעורר עמו מחרר בדיני ופתח במבחן בשיחה על נושא ה"תשובה". שעה אריכה, בשידו אחזות בידו של רבי ברוך דב, שוחח החפץ חיים וצ"ל - במתכוון כדי להדגיע את רושו - על עיקר של התשובה, כשהוא מדגיש ותיר ומרגיש עשרות פעמים, שתשובה לא זו בלבר שהיא מבוארת על החטא, אלא שתשובה את האדם למציאות אחרת, לאדם חדש, לא אותו האדם שבאתמול.

לאחר שיחה זו שבה נפשו של רבי ברוך רב למנוחתה. "אדם חדש הנני" - קרא על עצמו - "ואין עוד מקום להמשיך על העבר".

כל ימיו היה רבי ברוך דב חוזר על הדבר- תו זו, ומביע מדי פעם את רגש הכדת תודתו לחפץ חיים וצ"ל, באמרו: "דעד חפץ חיים האש מיר ממש מחיה בעהערן".

("החפץ חיים ממש והחיה את נפשי").

מה דיבר ה"חפץ חיים" לעצמו?

הגי"ר יעקב ניימן וצ"ל אמר באזנת משיחר תיה:

סיפר לי ת"ח אחר שלמד בראדין אצל מרן החפץ חיים זצוק"ל, ששמע באזניו איך שהחפץ חיים דיבר לעצמו:

"ישראל מאיזי היום מלאו לך שמונים ואר- בע שנים ועדיין לא עשית תשובה. מה יהיה מסדוך!"

מקום שבעלי תשובה עומדין

אמר רבי אבוו - מקום שבעלי תשובה עו- מדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב", לרחוק בדישא והדר לקרוב (ברכות ל"ד ב'). וידועה השאלה, היתכן דהי הפדיק הגמור מלא וגדוש בתורה ומעשים טובים עליהם עמל כל ימי חייו, במה אישא קטן הוא מבעל התשובה, שחי דיב או חלק ימיו בחיי- חטא וקלקול?

כותב על כך ביאור נפלא בשם החפץ חיים וצ"ל, הרב משה ברנשטיין ז"ל ב"חיכל התלמוד" תל אביב, שזכה לשהות רבות במ- חיצת הח"ח בעת התגודדו בחר"ל, וכה כתב בספרו:

משיב החפץ חיים וצ"ל - כשיעמוד לפניכו צדיק גמור ומשוח לנו פושר על חטאינו, פשי- בים לו השועים או מודדים בלבם -."מל לו לומר זאת. ויי הוא עצמו לא עשם שעמו של חטא, את ההנאה של עבירה מהוקה. הוא אף .פעם לא חטא ולכן-על לו להשיך מדשי. לכן אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד", היינו, הם אינם יכולים לסמוך ולשמש ליו למשל ודוגמא בפרט זה.

אבל, בעלי תשובה לעומתם, הבאים ואומ- רים לנה יהודים יקרים, אנחנו חשאנו במשך חיינו, והגענו כ"ה למסקנה כי הכל הבל הב- ליפו כל חמיים האלה אם רק משחיתים את נשמתו של האדם, את מצפונו, הוא ומשפחתו כמכשיר בידי העבודה זרה והתאוות לתן הרא סונר ומשתעבד, ולכן הגענו ליידי החלטה לשוב בתשובה, ואנו פונים גם אליכם שתעשר בו אף אתם אל הדרך הישרה. אזי רבריהם של אלו משפיעים יותר, והשכנע שלהם לשוב עד ה' אלקיך גדול וחזק יותר.